



Kommunstyrelsen

Dnr KS-2026/00453
Diarietkod: 000

Bilaga 1 Yttrande över remiss från Regeringskansliet om en kortare instanskedja för mark- och miljöärenden

Inledning

Sollentuna kommun delar utredningens ambition att effektivisera och korta processerna i ärenden enligt miljöbalken och plan- och bygglagen. Det är viktigt att lagstiftningen skapar förutsättningar för ett effektivt samhällsbyggande.

Kommunen anser emellertid att en del av de förändringar som föreslås riskerar att vara kontraproduktiva och i värsta fall påverka rättssäkerheten negativt.

Av utredningsförslagen har kommunen synpunkter på bland annat:

- att dispensgrunderna för prövningstillstånd till mark- och miljööverdomstolen begränsas,
- att Högsta domstolen (HD) inte ska vara högsta instans i processuella frågor i detaljplaneärenden.

Synpunkter på förslag om ändrad instansordning, som berör såväl miljöbalken (MB) som plan- och bygglagen (PBL)

- **Förslaget att begränsa dispensgrunderna för prövningstillstånd i PBL-ärenden till Mark- och miljööverdomstolen (MÖD).**

Av kapitel 4.6.3 framgår att dispensgrunderna för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) ska begränsas för ärenden enligt plan- och bygglagen (PBL). Enligt nuvarande ordning ska prövningstillstånd till MÖD ges i följande fall:

1. Om MÖD bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
2. Om MÖD anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen dömt rätt, utan att ta upp målet.
3. Om MÖD behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
4. Om det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.



Sollentuna

Enligt utredningens förslag ska det endast vara möjligt att få prövningstillstånd till MÖD enligt punkterna 3 och 4 ovan (prejudikat skäl och synnerliga skäl). De nuvarande dispensgrunderna enligt punkterna 1 och 2 ovan (ändrings- respektive granskningsdispens) skulle därmed slopas.

Av delbetänkandet på sida 236 framgår att prövningstillstånd i ärenden som rör PBL ges i 20% av de mål som överklagas till MÖD. Vidare framgår att eftersom det i beslut att bevilja prövningstillstånd normalt sett inte anges varför prövningstillstånd meddelas är det inte möjligt att ta fram statistik över hur de olika dispensgrunderna tillämpas. Efter en genomgång av MÖDs referat drar utredningen dock slutsatsen att merparten av meddelade prövningstillstånd avser ändrings- och granskningsfall. Ett slopande av möjligheterna till ändrings- och granskningsdispens skulle enligt utredningen därmed innebära att en majoritet av överklagandena i MÖD inte skulle beviljas prövningstillstånd med det aktuella förslaget.

Kommunen delar utredningens uppfattning att den praxis som sedan länge är skapad av MÖD i de största delarna har utvecklats genom att MÖD prövat mål med stöd av ändrings- och granskningsdispens. Dessa domar är viktiga för landets byggnadsnämnder för att kunna utföra en likartad tolkning av lagen, för att kunna ge en tydlig vägledning och rådgivning åt så väl villaägare som större byggherrar samt för att kunna fatta välgrundade och rättssäkra beslut.

Med hänsyn till de ändringar som införts i PBL, bland annat avseende bygglov, finns det ett behov av fortsatt utvecklad rättspraxis. Att det finns en domstol, MÖD i detta fall, som entydigt prövar PBL- ärenden enligt nuvarande dispensgrunder, ser kommunen som avgörande för en tydlig och korrekt utveckling av den nya lagen.

Behovet av tydlighet och hur den nya lagen ska tolkas är också det som oftast önskas och efterfrågas i de möten med små och stora byggherrar som kommunen haft sedan nya PBL infördes i december. Eftersom nya PBL ger stora och förändrade möjligheter både för enskilda privatpersoner och för företag, att till exempel bygga utan bygglov, är det också utifrån denna aspekt viktigt att det utvecklas en tydlig praxis syftande till säker och tydlig kommunal rådgivning.

I lovärenden kan en osäker rättstillämpning få betydande praktiska och ekonomiska konsekvenser för såväl enskilda som kommuner, genom fördröjningar, omprojektering och bristande enhetlighet mellan olika kommuner.

Det i sig kan skapa längre handläggningstider både i kommunen och mark- och miljödomstolen. Att inte veta om en bedömning är rätt, om exempelvis en tolkning av en planbestämmelse eller avvikelsemöjlighet är korrekt, eller om rätt metod använts för att beräkna exempelvis byggnadshöjd för den aktuella byggnadstypen, kan också komma att medföra merkostnader och osäkerhet i byggbranschen generellt.



Sollentuna

Förslaget innebär inte endast att färre mål kommer att kunna bidra till prejudikatbildning. Det innebär också att avgöranden från mark- och miljödomstolen i fler fall blir slutliga trots att det kan finnas konkret osäkerhet om bedömningen är riktig eller trots att målet inte går att bedöma utan en fullständig överprövning. Det riskerar att minska rättssäkerheten i det enskilda fallet.

Mot denna bakgrund anser kommunen att de ändrade dispensgrunderna som föreslås i utredningen är problematiska.

- **Förslaget att Högsta domstolen (HD) inte ska vara högsta instans i processuella frågor i detaljplaneärenden enligt PBL**

Kommunen motsätter sig förslaget att överklaganden av detaljplaner inte längre ska kunna prövas av HD. Att endast ett fåtal PBL-mål når Högsta domstolen talar enligt vår bedömning snarare för att möjligheten bör behållas som en ventil för principiellt viktiga frågor än för att den ska avskaffas av effektivitetsskäl. När detaljplanefrågor väl når denna nivå gäller det ofta gränsdragningar mellan plan- och bygglagstiftningen och annan lagstiftning, mellan olika myndigheters roller och ansvar eller mellan allmänna och enskilda intressen. Om Högsta domstolen i dessa mål ofta prövar processuella frågor snarare än tekniskt präglade sakfrågor, är det enligt vår bedömning inte ett argument för att avskaffa möjligheten till sådan prövning, utan snarare ett uttryck för vilken funktion ventilen faktiskt fyller.

- **Förslaget att länsstyrelsen försvinner som instans i tillståndsärenden enligt MB och bygglovs- och tillsynsärenden enligt PBL**

Sollentuna kommun välkomnar förslaget att länsstyrelsen försvinner som första instans men det fördrar att mark- och miljödomstolarna tillförs tillräcklig kapacitet avseende resurser och kompetens. Detta med hänsyn till rättssäkerheten i såväl tillståndsärenden enligt MB som i bygglovs- och tillsynsärenden enligt PBL.

Synpunkter på föreslagna förändringar av processen för bedömning av detaljplaners miljöpåverkan, som berör såväl miljöbalken (MB) som plan- och bygglagen (PBL)

- **Förslaget om att förtydliga samrådsprocessen vid planläggning vad avser undersökning och beslut om betydande miljöpåverkan**

Det är väldigt viktigt att MB och PBL inte motsäger varandra vad avser prövningen av om det föreligger betydande miljöpåverkan. Om avsikten är att ersätta lokaliseringsprövningar enligt MB i tillståndsärenden med prövningen av markanvändningen i PBL är de föreslagna ändringarna sannolikt inte tillräckliga. Detaljplaner begränsar inte markanvändningen så snävt att det går att jämföra med



Sollentuna

projektspecifika lokaliseringsprövningar enligt MB. I kommunens yttrande över SOU 2024:98, En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess, ifrågasatte kommunen förslaget att detaljplaner ska vara tillstyrande och ersätta lokaliseringsprövningar enligt MB. De förändringar som nu föreslås av processen för bedömning av detaljplaners miljöpåverkan anser kommunen inte innebär att detaljplaner kan anses bli tillstyrande.

- **Förslaget att samråd om undersökning av betydande miljöpåverkan ska hållas innan plansamrådet**

Förslaget att samråd om undersökning av betydande miljöpåverkan ska hållas innan plansamrådet och att även beslutet ska ha fattats innan samrådet anser kommunledningskontoret inte leder till den förväntade önskade tidsbesparingen som förslaget vill uppnå. I dagsläget sker samrådet om betydande miljöpåverkan oftast parallellt med samrådet om detaljplanen då väldigt många frågor i planarbetet är miljöfrågor. Finns behov av att få ett samråd/besked tidigare så går det idag att anmäla ärendet till Länsstyrelsen. I utredning finns även förslag till att förenkla möjligheten att få planeringsbesked.

Kommunen delar utredningens ambition att få in miljöaspekter tidigt i planprocessen men med liggande förslag finns en risk att undersökningssamråd hålls och beslut om planens miljöpåverkan fattas innan tillräcklig information om själva planförslaget finns. Att i planarbetet kunna behålla en parallell process med samråd om betydande miljöpåverkan och plansamråd sparar förmodligen tid. Beslutet kan då fattas efter att kommunen och Länsstyrelsen har samsyn kring planens miljöpåverkan. Då det kan tillkomma miljöaspekter eller ändringar i planförslaget under processens gång så behöver också ställningstagande och beslut om betydande miljöpåverkan ses över och hållas aktuellt.

Visar undersökningen att en miljöbedömning ska göras så behöver dock avgränsningssamråd kring MKB hållas före plansamrådet för att få med all relevant information i planhandlingarna till plansamrådet.

Det är bra att undersökningssamråd inte behövs om kommunen konstaterat betydande miljöpåverkan, utan kan gå direkt på avgränsningssamråd och framtagande av miljöbedömning (MKB). Det kan potentiellt förkorta planprocessen även om det är praxis redan idag.

Kommunen uppskattar utredningens vilja att tydliggöra vad som ska ingå i planbeskrivningen när en strategisk miljöbedömning gjorts. Liggande förslag visar dock att det snarare är vägledning än ändring i lagstiftning som behövs kring hur MKB ska hanteras i en planeringskontext. Korsreferenser till miljöbalken finns redan i tillräcklig omfattning.



Sollentuna

Synpunkter på föreslagna begränsningar av samrådskretsen och tydliggörandet av plankostnadsavtal, som berör plan- och bygglagen (PBL)

- **Förslaget att samrådskretsen inte ska innefatta hyresgäster och bostadsrättsinnehavare och förslaget att sakägarbegreppet ska utgå**

Förslaget är bra och riktigt men det finns trots det en risk att det inte bidrar till, utan snarare motverkar, en snabb planprocess. En snävare samrådskrets minskar den administrativa insatsen i ett tidigt skede, men kan innebära att berörda enskilda inte nås i tid och att invändningar uppkommer först senare i en domstolsprocess. Det kan i sin tur leda till ökad osäkerhet och fler rättsliga processer.

Kommunen ställer sig i övrigt positiv till att utredningen föreslår att det ska vara möjligt att ta ut avgifter för att överklaga beslut till mark- och miljödomstol och Mark- och miljööverdomstolen.

- **Förslaget att plankostnadsavtal införs som begrepp i PBL**

Förslaget fordrar att Boverket ges i uppdrag att ta fram en genomarbetad vägledning för att förändringen ska stärka rättssäkerheten, öka förutsebarheten och bidra till en mer likformig tillämpning mellan kommuner. Vägledningen behöver tydliggöra att plankostnadsavtalet, som ett civilrättsligt avtal, möjliggör för kommunen att få sina plankostnader täckta under planprocessen oavsett om detaljplanen vinner laga kraft eller inte. Det kan finnas många skäl till att ett detaljplanearbete måste avbrytas innan en detaljplan kan antas, som kommunen saknar rådighet över.

Synpunkter på förslaget att uppdra åt Boverket att uppdatera vägledningarna för utredningar i planprocessen, som berör plan- och bygglagen (PBL)

- **Förslaget att Boverket får i uppdrag att uppdatera sina vägledningarna för utredningar i planprocessen**

Bedömningen att de växande kraven på utredningar i planprocesser är en av de viktigaste orsakerna till att tidsåtgången för att ta fram detaljplaner ökat är sannolikt korrekt.

Kommunens bild är att bedömningarna skiljer sig åt mellan olika statliga myndigheter av vilka behoven av utredningar är och för vilka framtidsscenarioer som de ska ta höjd. Om Boverket tar sig an dessa utmaningar i sin vägledning är det mycket välkommet. Vägledningarna måste bidra till att ena de statliga myndigheterna om vilka utredningar som fordras för att inte kraven på utredningar i planprocessen ska öka samt att det ska vara likvärdigt mellan regioner.